

A NYOLCVAN ÉVES SUGÁRÚT

csizni, kikerülve a szűk, ronda Király utcát, s annak unalmas, vég nélküli házsorát. Az igazság tehát minden bizonnyal úgy állt, hogy a tollasodó pesti polgárság vágyálmának egyike volt a párizsi Champs Elysées-hez hasonló sugárút felépítése.

Gróf Andrássy Gyula az 1870-es országgyűlésben nyújtotta be javaslatát. Hosszas vita után el is fogadták az indítványt és az országgyűlés az 1870.LX. t. c.-ben 3 335 909 forintot szavazott meg a terület megszerzésére és kiépítésére, 4 863 812 forintot pedig ki-sajátításokra. A Közmunka Te-

lyéről kinézve meglátta a zsig-vásárt, s a városi rendőrőfkapitány egy éjszaka leforgása alatt eltüntetette onnan, a mai Kazár utca és a Drechsler-palota helyéről az akkori «Teleki-teret».

1890-ben már mai képében állt a Sugárút. Felépültek a végig egységes reneszánsz-stílusú paloták és a Sugárutat nagyszerű tagoltsága a főváros legszebb és Európa egyik legszebb Sugárútjává avatta. Mái sem változott. Négy szakaszra oszlik: a Bajcsy-Zsilinszky úttól a November 7 térig három-négemeletes bérpaloták szegélyezik, mindkét oldalon egy-egy fasorral; a Köröndig az út kiszélesedik, az úttest három részre válik és közöttük kettős fasorral szegélyezett sétány vezet

Már útja (kettő viszen ki) Zilált kedélyhez jól talál, Az arnyasabbat sok nép döngi, És bűzös mint a döghalál; A másik szép, de hő sugárú, Oldalt paloták és romok, Kedély, nagy boltokban zsigáru, S dül Rákosról be a homok...

lyéről kinézve meglátta a zsig-vásárt, s a városi rendőrőfkapitány egy éjszaka leforgása alatt eltüntetette onnan, a mai Kazár utca és a Drechsler-palota helyéről az akkori «Teleki-teret».

1890-ben már mai képében állt a Sugárút. Felépültek a végig egységes reneszánsz-stílusú paloták és a Sugárutat nagyszerű tagoltsága a főváros legszebb és Európa egyik legszebb Sugárútjává avatta. Mái sem változott. Négy szakaszra oszlik: a Bajcsy-Zsilinszky úttól a November 7 térig három-négemeletes bérpaloták szegélyezik, mindkét oldalon egy-egy fasorral; a Köröndig az út kiszélesedik, az úttest három részre válik és közöttük kettős fasorral szegélyezett sétány vezet

(a kettős fasorral szegett sétaút a húszas években lovagló utacska volt); a Köröndtől tovább széleseedik az út az előkertes palotasorral, majd a Bajza utcától villák állnak mindkét oldalán.

Az út mai képe azonban csak a millennium évére alakult ki. Ekkor, 1896-ban adták át az út alatt a forgalomnak Európa első földalatti vasútvonalát és az egész sugárutat megkoronázó Millennium-emlékművet, pompás, fényes ünnepségek keretében. A pompát, a fényt a keserves háború követte, a háborút meg a forradalom. És az úton a díszmágyar főurak helyett piros sapkázás vöröskatonák és forradalmi dalokat éneklő munkások meneltek 1919. május elsején...

Majd azok a szomorú évek jöttek, amikor Somlyó Zoltán ezt írta:

Rosszul fest az Andrássy úton,
Kinek szíve a nyomortul
vonaglik...

Rosszul festettek a széles és előkelő úton, de bátran előzölötték a pesti munkások 1930. szeptember elsején. Ezek és ezek meneteltek rajta, az út szélén izgatottan toporzékoltak a rendőrök ková, a tömegben feltűnt egy-egy piros csokor, s valami szörnyű feszültség remegett az út felett. És délelőtt fél tizenegy tájban egyszerre megmozdultak a rendőrök, «lóra, kard ki!», s valahol a Bajza utca táján a tömeg közű rúgtattak. Vér folyt ezen a napon, munkásvér. A bezárt kapuk mögött reszkető gazdagok akkor még nem gondolták, hogy tizenöt esztendő múltán a megtiportak veszik birtokukba a Sugárutat.

Azóta, 1945 óta az út házai sok május elsejei felvonulást láttak. Megváltozott az út, megváltoztak lakói, s akik azelőtt idegenkedtek előkelő házsoraitól — megszerették. Csak az a baj, hogy mind kevesebben emlékeznek történelmi házaira.

Mind többen feledik, hogy ott, ahol ma az Írók Könyvesboltja áll, egykor a Japán Kávéház volt, ahol az ifjú József Attila írta verseit és ahol Lechner Ödön álmodta a márványasztalra gyönyörű épületek képét. A szomszédban pedig, az Abbazia Kávéházban a »vajda székel valaha, Eötvös Károly, hívei körében. Kevesen tudják már azt is, mily híres volt az Opera mellett, a Hajós utca sarkán álló ház, melynek faláról ma a vakolat omlik, s csak egy kőtábla emlékeztet régi hírére. Itt volt a Három Holló Kávéház, ahol Ady Endre az Új versek, a Vér és arany, az Illés szekeren legelső versét írta, s ahol a megújuló magyar irodalom gyülekezett.

Gondoskodjunk róla, hogy az utókor emlékezzék mindarra, ami érdemes az emlékezésre — itt, ezen az úton is. Tartozunk ezzel az útnak is, magunknak is. Állítsuk helyre a Három Hollót, adjuk vissza rendeltetésének az egykori Párizsi Nagyruházatot s vigyük máshova a nem idevaló hivatalokat...

Talán ilyen elhatározásokkal ünnepelhetjük legméltóbban az egykori Sugárút, a volt Andrássy út, a mai Sztálin út nyolcvanadik születésnapját.

Sz. L.

Itt kezdődik... Nyári déli a Bajcsy-Zsilinszky út sarkán

Az öregek körében ma is tartja magát a legenda, hogy az út egy platói szerelem jóvoltából épült. Gróf Andrássy Gyula miniszterelnök — mesélte róla a fáma — szerelmes volt Erzsébet

Méltó a Sugárúthoz. A Magyar Állami Operaház — Ybl Miklós műve

királynéba és nem nézhette, hogy Erzsébet az ütött-kopott, piszkos, bűzös Király utcán át hajtson ki mindennap gumirádlérével a Stefániára. Megfogant hát benne a gondolat: királynéhez méltó utat, sugárutat építtet, amely átszeli a várost, és egy csapásra fővárosképet ad Budapestnek.

Igaz volt-e, amit a fáma regélt vagy sem — ki tudja? Mindenesetre tény, hogy Kossuth Lajos Pesti Hírlapjának 1841. évi 18. számában már a következőket olvashatjuk a sugárút tervéről: »Micsép, s kényelmes leendő a budapestiekre (így, pedig akkor még nem volt csak Buda és Pest) nézve, ez arnyas fasorok közt a Lánc-hídtől kezdve egész a Városerdőig, mint egy parkban sétálni s ko-

nacs tüstént megindította a hatalmas munkát, 1873-ban felhívta Ybl Miklós és Linczbauer István építészeket egyes háztömbök tervvázlatainak elkészítésére. A magyar mérnökök legjobbjai vettek részt az óriási munkában (kár, hogy nem a dunaparttól vezették ki az utat a Ligetig). Kijelölték és megépítették az úttestet, feltöltötték a Nyolcszög teret, a későbbi Oktogont és nyolcvan esztendővel ezelőtt, 1876. augusztus 20-án átadták a forgalomnak a kettősnevű útvenalat. Mert németül Rádus Strasse-nak, magyarul pedig Sugárút-nak hívták.

Ekkoriban, 1876 után indult meg a nagy roham. Először egy-két előkelőség vásárolt telket a Sugárúton, s nyomukban — mint

Ez volt a Sugárút kamaszkora. Két oldalán árusbódék és főúri paloták, az út mentén csenevész fácskák, az úttesten építőanyagot szállító kocsik és mindenféle kőművesek... 1844-re már minden telket megvettek az út két oldalán. 1884. március 10-re elkészült a Sugárút faburkolata és Ybl Miklós felépítette az Operaházat, amelynek megnyitóján, 1884. szeptember 27-én, a Bánk bán előadásán, a királyi pár is megjelent. 1884. szeptember 27-ről 28-ra virradóra az Operaházzal szemben levő térről — mintegy varázsütésre — eltűntek a zsig-árusok fabódéi. Igen egyszerű volt a dolog magyarázata. Ferenc Jóska fölöttébb megdühödött, amikor az Opera erké-

Budapest ékessége — a magasból

Az Út koronája, a Millenniumi emlékmű — a Szépművészeti Múzeum árkádjai alól nézve

... és egy kocsi, amely egész nap az Út aszfaltja alatt fut (Gönczöl Tibor felvételei)

